

ПРАГРАМА
профільнага ўступнага іспыту па дысцыпліне
«Методыка выкладання мовы»

(для выпускнікоў устаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі па спецыяльнасцях
«Беларуская мова і літаратура», «Дашкольная адукацыя», «Пачатковая
адукацыя»)

I. Агульныя ўказанні

Філолаг — гэта прафесійная кваліфікацыя спецыяліста з вышэйшай універсітэцкай адукацыяй у галіне філалогіі, гуманітарнай навукі аб мовах і літаратурах і аб іх развіцці ў кантэксце культуры (ад старажытнагрэчаскага паняцця *φιλολογία*, што значыць «любоў да слова»). Месца і роля прафесіі філолага ў сучасным соцыуме абумоўлены асноўнымі сферамі магчымай прафесійнай дзейнасці спецыяліста з адпаведнай падрыхтоўкай, да якіх, паводле дзяржаўнага адукацыйнага стандарта вышэйшай адукацыі 1-21 05 01-2013, належаць, у прыватнасці: выдавецкая і паліграфічная дзейнасць; навуковыя даследаванні і распрацоўкі; сярэдняя адукацыя; вышэйшая адукацыя; дзейнасць у галіне радыёвяшчання і тэлебачання; дзейнасць інфармацыйных агенцтваў; іншая дзейнасць у галіне культуры.

Распрацаваная праграма адрасуецца абітурыентам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта 2017 года набору. Спецыяльнасць вышэйшай прафесійнай падрыхтоўкі — 1-21 05 01 Беларуская філалогія (па напрамках). Напрамкі спецыяльнасцяў — 1-21 05 01-01 Беларуская філалогія (літаратурна-рэдакцыйная дзейнасць); 1-21 05 01-03 Беларуская філалогія (дзелавая камунікацыя).

Мэта профільнага ўступнага іспыту — якасны адбор абітурыентаў, накіраваны на выяўленне ведаў, уменняў і здольнасцяў, неабходных для прафесійнай падрыхтоўкі будучых спецыялістаў-філолагаў.

Задачы ўступнага іспыту:

► вызначэнне ўзроўню тэарэтычнай падрыхтоўкі абітурыентаў, ведання зместу навучання грамаце і выкладання мовы, патрабаванняў вучэбнай праграмы і асаблівасцей арганізацыі адукацыйнага працэсу па мове ў пачатковай школе, складу і прынцыпаў пабудовы адпаведных вучэбна-метадычных комплексаў;

► устанаўленне ўзроўню аналітычных здольнасцяў паступаючых, іх умення даваць абгрунтаваную ацэнку з'явам і тэндэнцыям развіцця адукацыйнага працэсу, валодання правільным, дакладным, лагічным, паслядоўным і звязным, разнастайным, стылістычна вытрыманым маўленнем;

► выяўленне ступені сфарміраванасці ўменняў у галіне вылучэння, класіфікацыі і папярэджання моўных і маўленчых памылак і хібаў рознага характару ў вусных выказваннях і пісьмовых працах вучняў пачатковых класаў;

► аб'ектыўная, комплексная, рознабаковая ацэнка ведаў і ўменняў абітурыентаў.

Мінімальны базавы ўзровень падрыхтоўкі абітурыента ў галіне абранай спецыяльнасці — сярэдняя спецыяльная адукацыя педагогічнага профілю, пацверджаная належным дакументам аб яе наяўнасці. Базавы ўзровень

падрыхтоўкі да ўступнага экзаменацыйнага выпрабавання суадносіцца з валоданнем наступнымі апорнымі педагагічнымі катэгорыямі і паняццямі: адукацыйны працэс; змест навучання; веды, уменні, навыкі навучэнцаў; паняцце і склад вучэбна-метадычнага комплексу; формы арганізацыі вучэбнай і пазавучэбнай работы; мэты навучальнага занятку; тыпалогія і структура ўрокаў; дыдактычныя прынцыпы навучання; метады і прыёмы навучання; формы праверкі ведаў; новыя адукацыйныя тэхналогіі.

Структура профільнага ўступнага іспыту

Веданне методыкі выкладання мовы прадугледжвае засваенне наступных узбудыненых тэматычных раздзелаў:

I. "Агульныя пытанні методыкі выкладання мовы ў пачатковых класах" (разглядаюцца сваясаблівасць мовы як вучэбнага прадмета ў пачатковых класах; змест і методыка навучання грамаце, змест і методыка арганізацыі работы па чытанні — класным і пазакласным).

II. "Методыка раздзелаў курса мовы ў пачатковых класах" (аналізуюцца змест і арганізацыя работы па вывучэнні фанетыкі і графікі, складу слова і элементаў словаўтварэння, марфалогіі, сінтаксісу і пунктуацыі, арфаграфіі).

III. "Методыка развіцця маўлення на ўроках беларускай мовы ў пачатковай школе" (надаецца ўвага зместу і напрамку арганізацыі работы па развіцці маўлення вучняў і больш падрабязна — пытанням развіцця звязнага маўлення вучняў).

Асноўныя праграмныя патрабаванні да ўзроўню падрыхтоўкі абітурыента па розных раздзелах профільнага ўступнага іспыту вызначаюцца валоданнем адлюстраванымі ніжэй тэарэтычнымі пытаннямі.

II. Патрабаванні да профільнага ўступнага выпрабавання

Змест праграмы ўступных выпрабаванняў

Праграма распрацавана на аснове тыпавых вучэбных праграм, зацверджаных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь для ўстаноў, якія забяспечваюць атрыманне сярэдняй спецыяльнай адукацыі.

Раздзел 1

Агульныя пытанні методыкі выкладання мовы ў пачатковых класах

Прадметны змест методыкі выкладання мовы ў пачатковай школе

Методыка навучання беларускай мове як навучанне.

Мэта, задачы, прынцыпы навучання беларускай мове малодшых школьнікаў.

Метады навучання беларускай мове малодшых школьнікаў.

Формы арганізацыі вучэбнай і пазакласнай работы па беларускай мове.

Класіфікацыя тыпаў урокаў беларускай мовы ў пачатковай школе, асноўныя патрабаванні да іх.

Планаванне работы па беларускай мове ў пачатковай школе. Каляндарна-тэматычны план, паўрочныя планы.

Ужыванне новых педагагічных тэхналогій на ўроках беларускай мовы.

Беларуская мова як вучэбны прадмет у пачатковых класах

Значэнне беларускай мовы ў сістэме школьнай адукацыі, у фарміраванні інтэлектуальна развітай асобы.

Задачи навучання мове ў пачатковых класах. Змест адукацыі па мове ў сучаснай школе. Месца роднай (беларускай) мовы ў вучэбных планах і праграмах агульнаадукацыйнай школы (пачатковыя класы). Пераемнасць і перспектыўнасць у навучанні.

Прынцыпы пабудовы праграмы па беларускай мове ў пачатковых класах. Раздзелы праграмы, змест, сістэма размяшчэння вучэбнага матэрыялу; патрабаванні да ведаў, уменняў і навыкаў па гадах навучання.

Развіццёвыя магчымасці прадмета “Беларуская мова”, яго выхавальнае значэнне. Агульнае і спецыфічнае ў раздзелах праграмы беларускамоўных і рускамоўных школ. Падручнікі і метадычныя дапаможнікі для пачатковых класаў, іх змест, прынцыпы пабудовы.

Змест і метадыка навучання грамаце

Значэнне і задачы работы па навучанні грамаце. Лінгвістычныя і псіхалагічныя асновы навучання грамаце. Псіхафізіялагічныя асаблівасці дзяцей шасцігадовага ўзросту і цяжкасці авалодання імі граматай.

Змест работы па навучанні грамаце. Арганізацыя працы ў падрыхтоўчы, асноўны і заключны перыяды навучання грамаце. Метады навучання грамаце.

Методыка навучання каліграфіі. Навучанне пісьму ў асноўны перыяд навучання грамаце, метады і прыёмы навучання. Віды практыкаванняў. Тыповыя

графічныя памылкі вучняў і іх папярэджанне. Прапедэўтычная праца граматыка-арфаграфічнага характару.

Тыпы ўрокаў у перыяд навучання грамаце, агульныя патрабаванні да іх. Выкарыстанне дыдактычных гульняў і займальных матэрыялаў на ўроках навучання грамаце.

Змест і методыка арганізацыі работы па чытанні (класным і пазакласным)

Чытанне як вучэбны прадмет у пачатковай школе. Значэнне і задачы ўрокаў чытання. Прынцыпы арганізацыі работы па чытанні.

Якасці навыкаў паўнаўвартаснага чытання і шляхі іх фарміравання.

Змест і прыёмы працы над літаратурным творам у пачатковых класах. Праца па развіцці маўлення на ўроках чытання.

Значэнне, задачы і арганізацыя ўрокаў пазакласнага чытання. Прынцыпы адбору кніг для пазакласнага чытання. Асноўныя формы кіраўніцтва самастойным чытаннем. Віды работ, якія выкарыстоўваюцца на ўроках пазакласнага чытання. Урокі пазакласнага чытання на розных этапах навучання.

Раздзел 2

Методыка раздзелаў курса мовы ў пачатковых класах

Методыка работы па навучанні асновам фанетыкі і графікі

Задачи і змест работы па навучанні фанетыцы і графіцы ў пачатковай школе. Метадычныя асновы працы па вывучэнні фанетычных з'яў і графікі беларускай мовы. Парадак правядзення гукавога і гука-літарнага аналізу. Асаблівасці працы над фанетычнай бокам беларускай маўлення ў школах Беларусі.

Методыка работы па вывучэнні складу слова і элементаў словаўтварэння

Змест і этапы работы па вывучэнні складу слова. Сутнасць словаўтваральных паняццяў, якія вывучаюцца ў пачатковай школе. Словаўтваральныя практыкаванні, іх роля і месца ў пачатковым курсе беларускай мовы. Навучанне малодшых школьнікаў уменню разбіраць словы па саставу.

Методыка работы па вывучэнні часцін мовы

Значэнне, задачы і змест работы па вывучэнні часцін мовы (назоўнік, прыметнік, дзеяслоў, займеннік, прыслоўе, прыназоўнік, злучнік). Сутнасць граматычных паняццяў, якія вывучаюцца ў пачатковай школе, спецыфіка засваення іх малодшымі школьнікамі. Этапы працы над паняццем. Умовы, якія забяспечваюць засваенне граматычных паняццяў. Граматычныя практыкаванні, іх віды.

Методыка працы па вывучэнні элементаў сінтаксісу і пунктуацыі

Значэнне, задачы і змест работы па вывучэнні элементаў сінтаксісу і пунктуацыі. Праца па фарміраванні сінтаксічных паняццяў «сказ», «словазлучэнне», «члены сказа», «дзеянік», «выказнік», «даданыя члены», «аднародныя члены сказа». Азнямленне малодшых школьнікаў са складаным сказам.

Сінтаксічныя практыкаванні, іх віды.

Навучанне малодшых школьнікаў ўжыванню знакаў прыпынку ў канцы сказа, пры аднародных членах, зваротку.

Методыка работы па навучанні арфаграфіі

Значэнне, задачы і змест работы па навучанні арфаграфіі.

Прыёмы выпрацоўкі правапісных уменняў і навыкаў з улікам прынцыпаў сучаснай беларускай арфаграфіі, характару напісанняў, этапаў навучання.

Асноўныя прыёмы працы з арфаграфічным правілам. Фарміраванне ў вучняў умення прымяняць арфаграфічныя правілы на пісьме, улічваць тэарэтычныя звесткі, атрыманыя пры вывучэнні фанетыкі, марфемнай будовы слова, граматыкі.

Арфаграфічныя практыкаванні, іх віды. Праца па папярэджанні і выпраўленні арфаграфічных памылак.

Раздзел 3

Методыка развіцця маўлення на ўроках беларускай мовы ў пачатковай школе

Змест і арганізацыя работы па развіцці маўлення вучняў

Мэта, задачы, асноўныя напрамкі работы па развіцці маўлення малодшых школьнікаў.

Методыка ўзбагачэння слоўнікавага запасу і граматычнага ладу мовы вучняў. Віды лексічных і сінтаксічных практыкаванняў, накіраваных на развіццё маўлення малодшых школьнікаў.

Развіццё звязнага маўлення вучняў

Методыка азнаямлення з паняццямі «тэкст», «тэма», «галоўная думка выказвання», «загалавак», фарміраванне ў вучняў уменняў аналізаваць тэкст, вылучаць яго структурныя элементы, складаць уласныя тэксты на зададзеную тэму.

Пераказ як від працы па развіцці звязнага маўлення вучняў. Віды пераказаў, агульныя патрабаванні да вусных і пісьмовых пераказаў. Асаблівасці працы над падрабязным, сціслым, выбарачным і творчым пераказам. Лексічная, граматычная, арфаграфічная і пунктуацыйная работа пры падрыхтоўцы пераказаў, папярэджанне памылак. Структура ўрока напісання пераказу. Напісанне і праверка пераказаў вучнямі.

Сачыненне як від працы па развіцці звязнага маўлення вучняў. Класіфікацыя сачыненняў. Методыка навучання напісанню сачыненняў: збор матэрыялу, яго сістэматызацыя і абагульненне, вызначэнне зместу будучага выказвання, складанне плана. Лексічная, граматычная, арфаграфічная і пунктуацыйная работа пры падрыхтоўцы сачынення, папярэджанне памылак. Структура ўрока напісання сачынення.

Класіфікацыя памылак у пісьмовых работах вучняў. Характарыстыка памылак у змесце, маўленчых, граматычных, арфаграфічных і пунктуацыйных памылак. Улік памылак пры праверцы пісьмовых работ вучняў пачатковай школы.

Прыклады экзаменацыйных матэрыялаў (тэставых заданняў)

1. Прадметам metodyкі беларускай мовы ў пачатковых класах з'яўляецца:

- 1) Засваенне сінтаксісу.
- 2) Авалоданне мовай у ходзе самастойнага навучання.
- 3) Працэс авалодання мовай пры навучанні ў школе.
- 4) Авалоданне мовай у працэсе вывучэння яе па Інтэрнеце.

2. Знайдзіце “чацвёртае лішняе”.

Праграма па беларускай мове для пачатковых класаў складаецца з такіх частак:

- 1) “Развіццё вуснага маўлення”;
- 2) “Развіццё пісьмовага маўлення”;
- 3) “Навучанне грамаце. Развіццё вуснага і пісьмовага маўлення”;
- 4) “Маўленне і мова. Правапіс”.

3. Адзначце правільнае сцвярджэнне:

- 1) Курс беларускай мовы ў школах з рускай мовай навучання будзеца на раздзельным навучанні беларускай мове і чытанню па-беларуску.
- 2) Курс беларускай мовы ў школах з рускай мовай навучання будзеца на інтэграваным навучанні беларускай мове і чытанню.
- 3) Чытанне не ўваходзіць у змест курса беларускай мовы ў пачатковай школе з рускай мовай выкладання.

4. Прывядзіце прыклады метадычных прыёмаў, якія прадугледжваюць развіццё ўвагі вучняў на ўроках мовы:

---

5. Змадэліруйце ланцужок вучэбных задач і дзеянняў па авалоданні паняццем “Гукі беларускай мовы”.

Форма прад'яўлення абітурыентамі тэарэтычнага матэрыялу на профільным ўступным іспыце ў адпаведнасці са спецыфікай спецыяльнасці — выкананне комплекта з 30 тэставых заданняў закрытага і адкрытага тыпу на працягу 80 хвілін.

III. Ацэнка вынікаў профільнага ўступнага іспыту

Вагавы каэфіцыент сціслых тэставых заданняў (№№ 1–29) камплекта з 30 заданняў для пісьмовага выканання пры ацэньванні можа складаць ад 2 да 5 прамежковых балаў, у залежнасці ад колькасці прапанаваных варыянтаў адказу і ступені агульнай складанасці задання.

Максімальны вагавы каэфіцыент заключнага задання адкрытага характару (№ 30), пры ацэнцы выканання якога правяраюцца паўната і правільнасць разгорнутага раскрыцця экзаменацыйнага пытання, пісьменнасць і моўнае афармленне адказу, складае ад 15 да 20 прамежковых балаў, у залежнасці ад шырыні і складанасці пастаўленага пытання.

Паказчыкі ацэнкі ўзроўню падрыхтоўкі абітурыентаў на профільным ўступным іспыце

Колькасць балаў, набраных за выкананне 30 тэставых заданняў	Адзнака
100-91	10
90-81	9
80-71	8
70-61	7
60-51	6
50-41	5
40-31	4
30-21	3
20-11	2
менш за 11	1

IV. Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Методыка выкладання беларускай мовы ў пачатковых класах / Пад. рэд. А.П. Шанько. – Мінск, 1986.

2. *Падгайскі, Л.П.* Методыка беларускай мовы: Граматыка, правапіс: 1–3 кл. / Л.П. Падгайскі. – Мінск, 1981.

3. *Паўлоўскі, І.І.* Моўная адукацыя малодшых школьнікаў: тэарэтыка-дыдактычнае даследаванне / І.І. Паўлоўскі. – Мінск, 1998.

4. *Яленскі, М.Г.* Лінгвадыдактычная парадыгма асобасна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе / М.Г. Яленскі. – Мінск, 2002.

Дадатковая

1. Актуальныя праблемы развіцця сучаснай методыкі выкладання беларускай мовы / Пад навук. рэд. В.П. Протчанкі, М.Г. Яленскага. – Мінск, 2003.

2. *Ворожбитова, А.А.* Начальное лингвориторическое образование: Методика преподавания русского языка: Таблицы, схемы, алгоритмы: учеб.-метод. пособие / А.А. Ворожбитова. – М., 2002.

3. *Катонова, Е.М.* Методика преподавания русского языка в начальной школе: курс лекций / Е.М. Катонова. – Минск, 2005.

4. *Лукашук, М.П.* Развіццё мовы вучняў пачатковых класаў / М.П. Лукашук. – Мінск, 1980.

5. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў / Склад. Г.М. Канцавая, А.В. Сазановіч. – Брэст, 2003.

6. *Падгайскі, Л.П.* Развіццё мовы вучняў пачатковых класаў / Л.П. Падгайскі, Я.М. Івашуціч. – Мінск, 1979.

7. *Протчанка, В.У.* Навучанне пераказу ў пачатковай школе / В.У. Протчанка, Я.М. Лаўрэль. – Мінск, 1995.

8. *Сторажава, Н.А.* Мова твая і мая: Вучу дзяцей па-беларуску / Н.А. Сторажава. – Мінск, 1993.